

OILADAGI SOG'LOM PSIXOLOGIK MUHITNI SAQLAB QOLISH VA UNING BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK MASALALARI

Maxmudov Salimjon Uralovich, o'qituvchi
Inoyatov Abdulla Sanjarovich, 1-bosqich talabasi
Rahmatullayev Hojiakbar Otabek o'g'li, 1-bosqich talabasi
Jizzax davlat pedagogika universiteti

maxmudov.salim@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqola oila va uning jamiyatdagi o'rni va ahamiyati undagi sog'lom psixologik muhitning shakllanishi va oila barqaror va mustahkamligini ta'minlash uchun davlatimiz rahbari tomonidan olib borilayotgan islohotlar va qabul qilinayotgan qonunlar va ularning amalda bajarilayotganligini anglab olishimiz uchun yordam beradi.

Kalit so'zlar: oila, jamiyat, sog'lom psixologik muhit, ijtimoiy psixologik masalalar.

Oiladagi sog'lom psixologik muhitni saqlab qolish inson uchun juda muhim, mas'uliyatli ish. Oila hayotning to'liqligini, baxtni keltirib chiqaradi, ammo har bir oila, avvalambor, ko'p davlat ahamiyatiga ega va jamiyatimizning maqsadi - bu odamlarning baxtidir va uning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri sog'lom, kuchli oila, chunki u o'sib bormoqda va yangi avlodni tarbiyalaydi.

Shunday qilib, oilaviy hayotda turli xil bilim va ko'nikmalarni, shuningdek, ota-onalar oilasidan boshlab, kundalik hayotda shakllangan ko'nikmalarni talab qiladi. Har kimning hayotida ota-onalar katta va mas'uliyatli ro'l o'ynaydi. Ular birinchi xatti-harakatlarning birinchi namunalarini berishadi. Bola onasi yoki otasi kabi bo'lishga intiladi. Oilaning psixologik muhiti yaxshilashda, o'sha oiladagi munosabat yani kattalarga qanday, kichiklarga qanday munosabatda bo'lishligimiz bolaning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Oilaning barqarorligini taminlashda har bir oila a'zolari tomonidan yaratilgan va ularning sa'y-harakatlari qanday qilib qulay yoki noqulay bo'lishiga bog'liq, chunki jamiyat barqaror bo'lishi oiladan boshlanadi. Oilaning xar qaday achchiq chuchuklariga chidashi hamda o'sha oilaviy masalalarga yechim topishi xam bir misoldir. Oilaviy ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun oilaning ijtimoiy-psixologik muhiti, uning psixologiyasining holatini aks ettiruvchi ijtimoiy-psixologik muhitdir. Oila a'zolarining to'g'ridan-to'g'ri aloqalari va munosabatlari, ularning ehtiyojlari, qurilmalari, odatlari, qadriyatlarini, e'tiqodlari va his-tuyg'ulari, ijtimoiy va psixologik iqlimi ko'proq yoki hissiyotlari bo'lgan oila a'zolarining to'g'ridan-to'g'ri aloqalari va munosabatlari axloqiy va psixologik tartibni kam barqarorlashtirish va ijtimoiy-psixologik hamjamiyat sifatida oilaviy rivojlanish darajasining ajralmas ko'rsatkichidir. Ijtimoiy-psixologik iqlim oila faoliyatining eng muhim shartlaridan biridir. Bu nafaqat oilaviy hayot va uning ishtirokchilariga yo'l qo'ymaydi, balki oilaviy tarbiya o'rnatilgan ma'naviy muhitni ham shakllantiradi.

Oilaviy iqlimi axloqiy va hissiy aloqada, shuningdek, er-xotinlarning, ota-onalar va bolalarning ma'naviy va ijtimoiy va psixologik mosligi asosida rivojlanmoqda. Ularning e'tiborini jalb qilish, ijtimoiy-psixologik iqlimning ta'limiy ahamiyatini ochib berish, uning oilaviy tarbiya uslubining ma'lum uslubini tanlashda uning ta'siri mexanizmlarini o'rganish imkoniyatini aniqlaydi.

Quyida oila mustahkamligi va barqarorligini ta'minlash uchun qabul qilingan qator qonunlar bilan tanishib chiqishimiz mumkin.

1-modda. Oila to'g'risidagi qonunchilik hamda ularning vazifalari

Oila to'g'risidagi qonunchilik ushbu kodeksdan hamda unga muvofiq qabul qilinadigan boshqa qonunchilik hujjatlaridan iborat.

Mazkur kodeksning 5-moddasi. Oila to'g'risidagi qonunchilikning vazifalari oilani mustahkamlashdan, oilaviy munosabatlarni o'zaro muhabbat, ishonch va hurmat, hamjihatlik, bir-biriga yordam berish hamda oila oldida uning barcha a'zolarining mas'ulligi hissi asosida qurishdan, biron-bir shaxsning oila masalalariga o'zboshimchalik bilan aralashishiga yo'l qo'ymaslikdan, oila a'zolari o'z huquqlarini to'sqinliksiz amalga oshirishini hamda bu huquqlarning himoya qilinishini ta'minlashdan iboratdir.

6-modda. Oilaviy munosabatlarga nisbatan fuqarolik qonunchiligining qo'llanilishi. Oila to'g'risidagi qonunchilik bilan tartibga solinmagan oila a'zolari o'rtasidagi mulkiy va shaxsiy nomulkiy munosabatlarga nisbatan fuqarolik qonunchiligi oilaviy munosabatlarning mohiyatiga zid kelmagan taqdirdagina qo'llaniladi.

7-modda. Oila to'g'risidagi va fuqarolik qonunchiligining o'xshashlik bo'yicha qo'llanilishi. Oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlar oila to'g'risidagi qonunchilik yoki taraflarning kelishuvi bilan tartibga solinmagan va bunday munosabatlarni bevosita tartibga soluvchi fuqarolik qonunchiligi normalari mavjud bo'lmagan taqdirda, mohiyati jihatidan ushbu munosabatlarga zid kelmaydigan oila to'g'risidagi va (yoki) fuqarolik qonunchiligining o'xshash munosabatlarni tartibga soluvchi normalari (qonun o'xshashligi) qo'llaniladi. Bunday normalar bo'lmagan taqdirda oila a'zolarining huquq va majburiyatlari oila hamda fuqarolik huquqining umumiy tamoyillariga tayangan holda (huquq o'xshashligi), shuningdek insoniylik, oqillik va adolat tamoyillariga amal qilgan holda belgilanadi.

8-modda. Oilaviy munosabatlarda mahalliy urf-odat va an'analarning qo'llanilishi

Qonunchilikda oilaviy munosabatlarni tartibga solishga oid tegishli normalar bo'lmagan taqdirda, O'zbekiston Respublikasining qonunchiligi tamoyillariga zid bo'lmagan mahalliy urf-odat va an'analar qo'llaniladi.

9-modda. Xalqaro shartnomalarning qo'llanilishi

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O'zbekiston Respublikasining oila to'g'risidagi qonunchilikdagidan boshqacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

Nikoh tomonlarning ixtiyoriy roziligi va teng huquqliligiga asoslanadi.

64-modda. Ota-onalar o'z farzandlarini voyaga yetgunlariga qadar boqish va tarbiyalashga majburdirlar. Davlat va jamiyat yetim bolalarni va ota-onalarining

vasiyligidan mahrum bo'lgan bolalarni boqish, tarbiyalash va o'qitishni ta'minlaydi, bolalarga bag'ishlangan xayriya faoliyatlarni rag'batlantiradi.

65-modda. Farzandlar ota-onalarning nasl- nasabidan va fuqarolikholatidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar. Onalik va bolalik davlat tomonidan muhofaza qilinadi.

O'zbek oilasining mustaqillikdan keyingi holati, taraqqiyoti, jamiyatimizda mustaqillikdan keyin oila barqarorligini ta'minlash, oilalarni ijtimoiy himoyalashda olib borilgan ishlar, oila qonunchiligida yuzaga kelgan o'zgartirish va qo'shimchalar kabi masalalar bugungikunda dolzarblik kasb etmoqda. Oilada baxtli hayot kechirishga har biro'g'il va qiz bolani erta o'rgatish, buning uchun uning ongida oilamuqaddasligi va qadrligi ekanligi tushunchasini shakllantirishi zarur.

To'g'ri, o'spirin yoshdagilarning bunday tasavvurga ega bo'lishi qiyinalbatta, chunki oila-nikoh munosabatlarining o'ziga xosligini bilish, ikir-chikir muammolarini tushunish masalasi ko'pgina hayot tajribasi vabilimni talab qiladi.

Ijtimoiy psixologiyada oilaga xos psixologik jarayonlar, oila a'zolarining bir-birlariga nisbatan munosabatlari, nikohdagi o'zaro moslik masalalari, oilaviy mojarolarning psixologik omillari, oilada bola tarbiyasining ijtimoiy psixologik metodlari o'rganiladi. Oila va nikoh borasidagi o'tkaziladigan tadqiqotlarda jahon va hamdo'stlikdagi mamlakatlarda o'tkaziladigan izlanishlar, ulardan olingan natijalar va metodikalardan foydalanish mumkin. Oilaviy munosabatlar sohasidagi alohida tadbqiqiy tarmoq bu yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashdir. Bu ish bizning o'lamizda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, yangilik va eskilik qarama-qarshi kelayyotgan sharoitlarda ayniqsa muhimdir.

Xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkinki oila farovonligi-milliy farovonlikning asosidir. Oilada eng avvalo: halollik, rostgo'lik, mehr-oqibat, sharmu-hayo, or nomus, mehnatsevarlik, kabi insoniy fazilatlar shakllanadi. Oila jamiyatning asosiy negizi demakdir. Oila bo'lmasa jamiyatni tasavvur qilib bo'lmaydi. Sharqda qadim-qadimdan oila muqaddas vatan sanalgan.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Uralovich, M. S. (2022, April). OZARO BIR-BIRINI ANGLASH SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING FENOMENI SIFATIDA. In E Conference Zone (pp. 41-43).
 2. Шамсиев Ў.Б. “Оилавий муносабатлар тизимида боланинг ўзини-ўзи англаш жараёни” Ўқув-услубий қўлланма “Мумтоз сўз” нашриёти, 2012 йил, 52-бет.
 3. Шамсиев Ў.Б. “Оилавий холдинг – бола ижтимоийлашувининг психологик механизми”: монография// “Тошкент кимё-технология институти”. Ташкент: Наврўз, 2018. 124 с.
- Шамсиев Ў.Б., Шамсиева М.Б. “Оилавий холдинг ва шахс генезиси” Ўқув-услубий қўлланма “ЎЗР Фанлар Академияси Асосий кутубхонаси” босмахонаси, 2016 йил, 46-бет.

4. Шамсиев Ў.Б. Оилада мактабгача ёшдаги бола шахси ўзини-ўзи англашининг ижтимоий-психологик омиллари: Психол.фанлар номзоди... дисс.: – Т., 2010 – 127 б.
5. Қаршибоева Г.А. Ўсмирларнинг хулқ-атворидаги ўзгаришнинг ижтимоий психологик жихатлари //Журнал Педагогика и психологии в современном образовании. 2022. Т. 2. №. 4.
- 5.Қаршибоева Г.А. Ўқувчиларда касбий установкаларнинг шаклланишининг психологик жихатлари //Журнал Педагогика и психологии в современном образовании. 2022.Т. 2. №. 4.
- 6 . Abduqodirovna G. Q., Burxonovich A. S., O'skanov son Abdurashid M. Negative Socio-Psychological Factors Influencing the Personality of a Teenager //International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences. 2021. Т. 1. №. 7. С. 54-59.
7. Karshibayeva, G Diagnosis of suicidal behavior in adolescents. International Journal for Innovative Engineering and Management Research. A Peer Reviewed Open Access International Journal.// Vol 10 Issue03, March 2021 501-505 p.
8. Karshibayeva, G. The importance of motivation to avoid failure in achieving the success of young football players. PSYCHOLOGY AND EDUCATION (2021) 58(2)
9. Karshibayeva, G. Innovations in Applied Sciences | SSN 2792-3983 (online), Published under Volume: 1 Issue: 7 in December-2021
10. Karshibayeva, G. Negative Socio-Psychological Factors Influencing the Personality of a Teenager. International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences | SSN 2792-3983 (online), Published under Volume: 1 Issue: 7 in December-2021
11. Каршибаева Г. А., Ибайдуллаева У.Р. Оила психологияси. Ўқув қўлланма. “Баёз” нашриёти. Тошкент. 2022 й.
12. Каршибаева Г. А., Абдуасулов Р.А. Психологик маслаҳат. Ўқув қўлланма. “Баёз” нашриёти. Тошкент. 2022 й.
13. Абдурасулов, Р. А., & Каршибоева, Г. А. Психологик тренинг асослари. Ўқув қўлланма. “Баёз” нашриёти. Тошкент–2019 йил.